

Роман ГАВРІК,
Доцент кафедри
конституційного, адміністративного та міжнародного права
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Б. Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-1557-0594
gavrik.roman@gmail.com

Сергій КМЕТЬ,
слухач 124 навчальної групи
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Б. Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-0338-3177
sergiy_kmet@ukr.net

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ ТА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ

В даній науковій статті автором розкрито правила перетинання державного кордону України, а також в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, юридичний склад порушення правил перетинання державного кордону, в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, кримінальної відповідальність за організацію незаконного перетинання державного кордону України, а також правові новели, пов'язані із посиленням адміністративної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України, за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, криміналізацією цих діянь, за наявності ряду кваліфікуючих обставин, пов'язаних із російською агресією проти України.

Аналіз законодавства України, яке визначає юридичну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону дозволяє визначити п'ять періодів: до 2001 року: період виключно кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України відповідно до радянського кримінального законодавства; 2001-2004: період пом'якшення кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України; 2004-2014: період декриміналізації незаконного перетинання державного кордону України, останнє є виключно адміністративним правопорушенням, а кримінальна відповідальність настає лише за незаконне переправлення осіб через державний кордон; 2014-2018: період переосмислення підходів до незаконного перетинання фактичних кордонів, що не збігаються із державним кордоном України, в тому числі з межею із тимчасово окупованою територією; з 2018 року: період

криміналізації окремих проявів незаконного перетинання державного кордону України.

На підставі проведеного аналізу, автор робить висновок про те, що юридична відповідальність за незаконне перетинання державного кордону має певні прогалини та потребує корегування та доповнень, диспозиції та санкції статей, які визначають юридичну відповідальність за незаконний перетин державного потребують внесення змін та доповнень. Зокрема, нормативно-правовими актами, які визначають порядок в'їзду-виїзду на тимчасово окуповану територію / з тимчасово окупованої території, по різному визначено документи, які надають право на в'їзд-виїзд. У зв'язку із цим, пропонується прийняти єдиний нормативно-правовий акт, який би визначав порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповані території та виїзду з неї.

Ключові слова: державний кордон; тимчасово окупована територія; незаконне перетинання державного кордону; адміністративна відповідальність; кримінальна відповідальність

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Україна згідно з Конституцією України є суверенною і незалежною державою. Суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав з порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, Гаазькими конвенціями 1907 року, IV Женевською конвенцією 1949 року, а також всупереч Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року, Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 року та іншим міжнародно-правовим актам є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом. В зв'язку з Російською агресією в Криму та бойовими діями на сході з 2014 року, Україна потребує як підвищення обороноздатності та нарощування військового потенціалу, так і законодавчого врегулювання щодо підтримання територіальної цілісності та суверенітету держави. В зв'язку з цим з 2014 року Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України було прийнято ряд нормативно-правових документів, які врегульовують питання щодо правил в'їзду, виїзду та перебування громадян України, іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окупованій території, а також доповнено та внесено

зміни до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо порушення цих правил.

У разі порушення таких правил щодо громадян України, іноземців та осіб без громадянства настає адміністративна, а в окремих випадках кримінальна відповідальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика юридичної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону стала предметом наукових досліджень таких учених, як: К. В. Бугайчук, Ю. О. Данилевська, А. С. Кулагін, Ю. Б. Курилюк, Л. Ю. Літвін, В. А. Мисливий, А. А. Нікітін, А. М. Притула, Є. П. Рябченко, Т. О. Цимбалістий. Ю. Б. Курилюка, А. Ф. Моти, Т. О. Цимбалістого.

Мета статті. Метою наукової статті є розкриття особливостей притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону та практичних проблем, які виникають у діяльності службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час реалізації своїх адміністративно-юрисдикційних повноважень у цій сфері.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наше наукове дослідження слід розпочати із юридичного аналізу юридичних підстав притягнення до юридичної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону.

Якщо провести аналіз європейського законодавства та законодавства країн пострадянського простору щодо юридичної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону або спробу незаконного перетинання державного кордону, то можна прийти до висновку, що за такі діяння переважно передбачається кримінальна відповідальність. Зокрема, зазначена обставина стосується як країн пострадянського простору, таких як: Азербайджанська республіка, Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, так і країн Європейського Союзу, таких як: Сполучене королівство Великобританії та Північної Ірландії, Латвійська республіка,

Литовська республіка, Республіка Польща, Французька республіка, Федеративна республіка Німеччина. Виняток становлять такі країни, як Республіка Словенія та Республіка Молдова, законодавство яких взагалі не передбачає кримінальної відповідальності за незаконний в'їзд та незаконне перебування на території країни. Законодавство таких країн, як Чеська республіка, Словацька республіка та Естонська республіка передбачає як кримінальну відповідальність у випадку наявності обтяжуючих обставин під час перетину державного кордону, наприклад, застосування сили чи загроза неминучого застосування сили під час перетинання державного кордону, порушення повітряного кордону, ігнорування сигналу про зупинку або наказу, який надає посадова особа прикордонної служби, перетин кордону групою осіб або транспортним засобом у місці, не призначеному для перетину кордону, повторне правопорушення під час перетину кордону, завдання серйозної шкоди здоров'ю або життю посадовій особі прикордонної служби[1; 2].

Аналіз законодавства України, яке визначає юридичну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону дозволяє визначити п'ять періодів:

1) період дії кримінального законодавства радянського часу – до прийняття Кримінального кодексу 2001 року, коли основною нормою про юридичну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону була ст. 75. В цей період перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України, але без відповідних документів чи дозволу передбачало виключно кримінальну відповідальність, хоча переважно у вигляді штрафу або обмеження волі (і лише за наявності кваліфікуючих обставин – вчинення особою, яка раніше була засуджена за даний злочин або поєднання злочину із застосуванням зброї – кримінальна відповідальність була у вигляді позбавлення волі). Також кримінальна відповідальність наступала за незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 75-1). Адміністративна відповідальність за вище зазначені діяння не передбачалася;

2) період оновлення кримінального законодавства України – після прийняття Кримінального кодексу України 2001 року, який у ст. ст. 331 і 332 передбачав кримінальну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону України та незаконне переправлення осіб через державний кордон України. В цілому цей період можна охарактеризувати пом'якшенням відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України – позбавлення волі застосовувалося лише на випадки незаконного перетину, поєднані із застосуванням зброї[3];

3) період декриміналізації незаконного перетинання державного кордону України – з 2004 по 2018 роки: 18 травня 2004 року із Кримінального кодексу України було виключено ст. 331, натомість у Кодексі України про адміністративні правопорушення було додано ст. 204-1, яка передбачала юридичний склад адміністративного правопорушення, що був аналогічним минулому складу злочину, передбаченого ст. 331 Кримінального кодексу України. Надалі, диспозиція ст. 204-1 була уточнена і стосувалася також випадків не тільки перетинання державного кордону без встановлених документів або дозволу, а й з використанням підробленого документа чи таких, що містять недостовірні відомості про особу, спроби вчинення незаконного перетинання державного кордону України, а також додано кваліфікуючу обставину: вчинення правопорушення групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень [3; 4];

4) період переосмислення підходів до незаконного перетинання фактичних кордонів, що не збігаються із державним кордоном України, в тому числі з межею із тимчасово окупованою територією. Російська анексія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окупація окремих районів Донецької та Луганської областей зумовили виникнення нових складів злочинів та адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням порядку перетинання фактичної межі, яка склалася між контрольованою територією України та тимчасово окупованими територіями. Зокрема, згідно Закону України від 15 квітня 2014 р. «Про забезпечення прав і свобод громадян та

правовий режим на тимчасово окупованій території України» та Постанови Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367 «Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» було визначено. Що тимчасово окупована територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України. Тимчасово окуповані території України є внаслідок збройної агресії Російської Федерації на яких встановлено особливий правовий режим, визначено особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Тимчасово окупована територія є сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій, внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України, надра під цими територіями і повітряний простір над цими територіями. Цим Законом України було запроваджено адміністративну відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (ст. 204-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення), а також кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави (ст. 332-1 Кримінального кодексу України). Спочатку зазначені статті стосувалися лише випадків порушення порядку в'їзду-виїзду на територію / з території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а після прийняття Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» (Закон про реінтеграцію

Донбасу) 18 січня 2018 року, який відніс до тимчасово окупованих територій також сухопутну територію та її внутрішні води у межах окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, а також внутрішні морські води, прилеглі до сухопутної території, надра та повітряний простір над ними. В той же час, практичне застосування цієї статті викликало значні труднощі у зв'язку із тим, що постанову Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367 не можна було застосувати до територій, визначених Законом про реінтеграцію Донбасу. В той же час, нещодавно набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 815 «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій», яка передбачила порядок в'їзду-виїзду на ці території / з цих територій [3; 4; 5; 6; 7; 8];

5) період криміналізації незаконного перетинання державного кордону України – 18 жовтня 2018 року Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 332-2, яка передбачала кримінальну відповідальність за перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів, або за документами, що містять недостовірні відомості із двома додатковими кваліфікуючими ознаками: вчинення повторно або групою осіб, поєднання з насильством або із застосуванням зброї [3].

Якщо аналізувати юридичний склад правопорушень, пов'язаних із незаконним перетином державного кордону України або фактичної межі між контрольованою територією України та тимчасово окупованими територіями, то слід зазначити, що об'єктивна сторона таких правопорушень може передбачати:

1) порушення іноземцями та особами без громадянства вимог ст. 9 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», яка передбачає, що іноземці та особи без громадянства в'їжджають в Україну за наявності визначеного цим Законом чи міжнародним договором України паспортного документа та одержаної у встановленому порядку візи, якщо інше не передбачено законодавством чи міжнародними договорами України [9], а громадянами України – порушення ст. 3 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», що передбачає перетинання громадянами України державного кордону України здійснюється в пунктах пропуску через державний кордон України після пред'явлення одного з документів [10] – в такому випадку відповідальність буде наступати за ст. 204-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення або ст. 332-2 Кримінального кодексу України залежно від наявності або відсутності кваліфікуючих обставин;

2) порушення порядку в'їзду-виїзду на тимчасово окуповану територію / з тимчасово окупованої території, який визначений:

а) ст. 10 Закону України від 15 квітня 2014 р. «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367 «Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» [5; 6] – якщо перетинається межа з Автономною Республікою Крим;

б) ст. 12 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» 18 січня 2018 року, постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 815 «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій» [7; 8] – якщо перетинається межа з окремими районами Донецької або Луганської областей.

Слід зазначити, що є проблемою певні нестыковки між підходами до визначення порядку перетинання межі з тимчасово окупованою територією між цими документами.

Так, постанова Кабінету Міністрів України № 367 від 4.06.2015 року передбачає, що в'їзд на тимчасово окуповану територію України громадян України, які не досягли 16-річного віку, здійснюється через контрольні пункти за умови пред'явлення паспорта громадянина України, або паспорта громадянина України для виїзду за кордон.

Виїзд з тимчасово окупованої території України громадян України, які не досягли 16-річного віку, здійснюється через контрольні пункти за умови пред'явлення паспорта громадянина України, або паспорта громадянина України для виїзду за кордон, або проїзного документа дитини у супроводі одного з батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників або інших законних представників чи в супроводі інших осіб, уповноважених одним із батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників або інших законних представників.

У разі відсутності у дитини, яка не досягла 16-річного віку, зазначених документів уповноважені службові особи органу охорони державного кордону надають такій особі дозвіл на виїзд з тимчасово окупованої території України на підставі їх свідоцтва про народження, а також паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон особи, в супроводі якої вони здійснюють виїзд (а у разі, коли особу супроводжує опікун, піклувальник, один із прийомних батьків або батьків-вихователів, - також рішення органу опіки та піклування про влаштування дитини для підтвердження повноважень законного представника), для оформлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України.

У разі виявлення уповноваженою службовою особою підрозділу охорони державного кордону на контрольному пункті дитини, яка не досягла 16-річного віку, без супроводу осіб, уповноважені службові особи підрозділу охорони державного кордону надають такій особі дозвіл на виїзд з тимчасово окупованої території України та невідкладно (протягом доби) повідомляють

про таку дитину органам Національної поліції та забезпечують передачу дитини органу опіки та піклування за місцем її виявлення для забезпечення її соціального захисту [6].

З іншого боку, постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 року № 815 передбачено схожий порядок для дітей віком 14-16 років, а для дітей віком до 14 років передбачили можливість перетину межі з тимчасово окупованою територією за умови пред'явлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон або свідоцтва про народження. Такого ж документу, як проїзний документ дитини постанова взагалі не передбачає серед підстав для пропуску особи [8].

В'їзд на тимчасово окуповану територію України та виїзд з неї здійснюються через контрольні пункти громадяни України – за умови пред'явлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний паспорт України, службовий паспорт України, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи на повернення в Україну (дає право на в'їзд в Україну). В'їзд на тимчасово окуповану територію України та виїзд з неї здійснюються через контрольні пункти іноземців та осіб без громадянства – за паспортним документом та спеціальним дозволом, виданим територіальним органом ДМС або територіальним підрозділом ДМС у Новотроїцькому чи Генічеському районі Херсонської області. Однак ці правила стосуються виключно перетину межі з Автономною Республікою Крим [6]. Якщо перетин здійснюється із межею із тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей, то такими документами є будь-які документи, які надають іноземцю або особі без громадянства право в'їзду чи виїзду, а також дозвіл. В той же час, для громадян України перелік дозвільних документів вужчий: паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, тимчасове посвідчення громадянина України [8].

На нашу думку, доцільно максимально універсалізувати вимоги до перетину межі із тимчасово окупованими територіями, замінивши постанови

Кабінету Міністрів України № 367 від 4.06.2015 року і від 17.07.2019 року № 815 єдиним документом, який би дозволив ліквідувати ці та інші суперечності.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На підставі вище викладеного наукового дослідження особливостей притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону та практичних проблем, які виникають у діяльності службових осіб органів Державної прикордонної служби України під час реалізації своїх адміністративно-юрисдикційних повноважень у цій сфері приходимо до наступних висновків.

Юридична відповідальність за незаконне перетинання державного кордону або спробу незаконного перетинання державного кордону в країнах Європейського Союзу та пострадянського простору може бути як кримінальною, так і адміністративною (або лише кримінальною). Виняток становлять лише такі країни, як Республіка Молдова, Республіка Словенія, а також до 2018 року – Україна. В той же час, російська агресія проти України, практика незаконного перетину державного кордону збройними формуваннями Російської Федерації, зумовила криміналізацію окремих проявів незаконного перетину державного кордону України.

Аналіз законодавства України, яке визначає юридичну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону дозволяє визначити п'ять періодів:

1) до 2001 року: період виключно кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України відповідно до радянського кримінального законодавства;

2) 2001-2004: період пом'якшення кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України;

3) 2004-2014: період декриміналізації незаконного перетинання державного кордону України, останнє є виключно адміністративним правопорушенням, а кримінальна відповідальність настає лише за незаконне переправлення осіб через державний кордон;

4) 2014-2018: період переосмислення підходів до незаконного перетинання фактичних кордонів, що не збігаються із державним кордоном України, в тому числі з межею із тимчасово окупованою територією. Російська анексія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окупація окремих районів Донецької та Луганської областей зумовили виникнення нових складів злочинів та адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням порядку перетинання фактичної межі, яка склалася між контрольованою територією України та тимчасово окупованими територіями (ст. 204-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 332-1 Кримінального кодексу України);

5) період криміналізації незаконного перетинання державного кордону України – 18 жовтня 2018 року Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 332-2, яка передбачала кримінальну відповідальність за окремі кваліфікуючі прояви перетинання державного кордону України: з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора.

Аналіз юридичного складу правопорушень, пов'язаних із незаконним перетином державного кордону України або фактичної межі між контрольованою територією України та тимчасово окупованими територіями, дозволяє віднести до об'єктивної сторони таких правопорушень:

1) порушення іноземцями та особами без громадянства вимог ст. 9 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», а громадянами України – порушення ст. 3 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;

2) порушення порядку в'їзду-виїзду на тимчасово окуповану територію / з тимчасово окупованої території, який визначений:

а) ст. 10 Закону України від 15 квітня 2014 р. «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367

«Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» – якщо перетинається межа з Автономною Республікою Крим;

б) ст. 12 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року, постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 815 «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій» – якщо перетинається межа з окремими районами Донецької або Луганської областей.

Що стосується документів, які визначають порядок в'їзду-виїзду на тимчасово окуповану територію / з тимчасово окупованої території, то попри те, що вони позитивно впливають на підтримання територіальної цілісності та суверенітету держави шляхом врегулювання питань що до настання адміністративної чи кримінальної відповідальності за порушення правил в'їзду, виїзду та не законного перетинання державного кордону з тимчасово окупованою територією, їх аналіз дозволяє виявити їх неузгодженість та невідповідність ряду положень одним одному, зокрема в частині визначення документів, які надають право на в'їзд-виїзд. У зв'язку із цим, пропонується прийняти єдиний нормативно-правовий акт, який би визначав порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповані території та виїзду з неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов А. П. О гармонизации национальных законодательств государств – участников СНГ в области ответственности для незаконных мигрантов и для всех категорий лиц, оказывающих содействие незаконной миграции. *Миграционное право*. 2011. № 3. С. 16-18.
2. Огляд європейського законодавства щодо відповідальності за незаконний перетин державного кордону. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29263.pdf>.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>.

6. Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015п>.

7. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>.

8. Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і виїзду осіб, переміщення товарів з таких територій: постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 815. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-19>.

9. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.

10. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.

Havrik Roman ,Kmet' Serhiy. Theoretic-Legal and Applied Aspects of Liability for the Illegal Detention of the State Border of Ukraine and Violation in the Way of Ordination

In this scientific article the author discloses the rules of crossing the state border of Ukraine, as well as entry into the temporarily occupied territory of Ukraine and departure from it by citizens of Ukraine, foreigners, stateless persons, legal composition of violations of the rules of crossing the state border, entry to temporary territory Ukraine and its departure, criminal responsibility for organizing the illegal crossing of the state border of Ukraine, as well as legal shortcomings related to strengthening administrative responsibility for not legal crossing of the state border of Ukraine, for violation of the order of entry into and exit from the temporarily occupied territory of Ukraine, criminalization of these acts, in the presence of a number of qualifying circumstances related to the Russian aggression against Ukraine.

An analysis of the Ukrainian legislation that defines legal responsibility for the illegal crossing of the state border allows to determine five periods: until 2001: the period of exclusively criminal liability for the illegal crossing of the state border of Ukraine in accordance with Soviet criminal law; 2001-2004: period of mitigation of criminal liability for illegal crossing of the state border of Ukraine; 2004-2014: the period of decriminalization of the illegal crossing of the state border of Ukraine, the latter is a purely administrative offense, and criminal liability comes only for the illegal transfer of persons across the state border; 2014-2018: a period of rethinking approaches to the illegal crossing of actual borders that do not coincide with the state border of Ukraine, including the border with the temporarily occupied territory; from 2018: the period of criminalization of certain manifestations of illegal crossing of the state border of Ukraine.

Based on the analysis, the author concludes that the legal responsibility for the illegal crossing of the state border has some gaps and needs adjustments and supplements, dispositions and sanctions of articles that determine the legal responsibility for the illegal crossing of the state that needs to be amended. In particular, the legal acts that determine the procedure for entry / exit into a temporary occupied territory / from a temporarily occupied territory, differently define the documents that entitle to entry /

exit. In this regard, it is proposed to adopt a single legal act that would determine the order of entry and departure of persons temporarily occupied territories.

Keywords: state border; temporarily occupied territory; illegal crossing of the state border; administrative responsibility; criminal liability

References

1. Baranov A. P. (2011) *O garmonizacii nacional'nyh zakonodatel'stv gosudarstv – uchastnikov SNG v oblasti otvetstvennosti dlja nezakonnyh migrantov i dlja vseh kategorij lic, okazyvajushchih sodejstvie nezakonnoj migracii* [On the harmonization of the national legislations of the CIS member states in the field of liability for illegal migrants and for all categories of persons assisting illegal migration]. *Migracionnoe pravo* [Migration Law]. No 3. Pp. 16-18. [In Russian]
2. *Ohliad yevropeiskoho zakonodavstva shchodo vidpovidalnosti za nezakonni peretyn derzhavnoho kordonu. Informatsiina dovidka, pidhotovlena Yevropeiskym informatsiino-doslidnytskym tsentrom na zapyt narodnoho deputata Ukrainy* [Overview of European Legislation on Liability for Crossing the State Border Information inquiry prepared by the European Information and Research Center at the request of the People's Deputy of Ukraine]. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29263.pdf>. [In Ukrainian]
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy (2001) vid 5 kvitnia 2001 roku [The Criminal Code of Ukraine of April 5, 2001]. *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. [In Ukrainian]
4. Kodeks Ukrainy (1984) pro administratyvni pravoporushennia vid 7 hrudnia 1984 roku [Code of Administrative Offenses of December 7, 1984]. *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. [In Ukrainian]
5. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy (2014): *Zakon Ukrainy vid 15 kvitnia 2014 roku* [On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Occupied Territory of Ukraine: Law of Ukraine of April 15, 2014] *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>. [In Ukrainian]
6. Pro zatverdzhennia Poriadku vizdu na tymchasovo okupovanu terytoriiu Ukrainy ta vyizdu z nei (2015): postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 chervnia 2015 roku № 367 [On Approval of the Procedure for Entering and Departing from the Temporarily Occupied Territory of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 4, 2015 No. 367]. *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015r>. [In Ukrainian]
7. Pro osoblyvosti derzhavnoi polityky iz zabezpechennia derzhavnoho suverenitetu Ukrainy na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh (2018): *Zakon Ukrainy vid 18 sichnia 2018 roku* [On the Features of State Policy for Ensuring State Sovereignty of Ukraine in Temporarily Occupied Territories in Donetsk and Luhansk Oblasts: Law of Ukraine of January 18, 2018]. *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>. [In Ukrainian]
8. Pro zatverdzhennia Poriadku vizdu osib, peremishchennia tovariv na tymchasovo okupovani terytorii u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh i vyizdu osib, peremishchennia tovariv z takykh terytorii (2019): postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 lypnia 2019 roku № 815 [On Approval of the Procedure of Entry of Persons, Transfer of Goods to Temporarily Occupied Territories in Donetsk and Luhansk Oblasts, and Exit of Persons, Transfer of Goods from the Territories: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 17, 2019 No. 815]. *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-19>. [In Ukrainian]
9. Pro pravovyi status inozemtsiv ta osib bez hromadianstva (2011): *Zakon Ukrainy vid 22 veresnia 2011 roku* [On the Legal Status of Foreigners and Stateless Persons: The Law of Ukraine of September 22, 2011]. *Zakonodavstvo Ukrainy* [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>. [In Ukrainian]

10. Pro poriadok vyizdu z Ukrainy i vizdu v Ukrainu hromadian Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21 sichnia 1994 roku [On the Procedure of Departure from Ukraine and Entry into Ukraine of Citizens of Ukraine: Law of Ukraine of January 21, 1994]. Zakonodavstvo Ukrainy [The legislation of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>. [In Ukrainian]